

300
років з дня народження

**СУЧАСНІ РЕЦЕПЦІЇ СВИТОГЛЯДНО-ЦІННІСНИХ
ОРІЄНТИРІВ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ**

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
2-4 ГРУДНЯ 2022

ПОЛТАВА

**СУЧАСНІ
РЕЦЕПЦІЇ СВІТОГЛЯДНО-ЦІННІСНИХ
ОРІЄНТИРІВ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ**

матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
2 – 4 грудня 2022

Полтава

УДК 929 Сковорода:140.8-047.43(477)"20"
С91

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (протокол від 29.11.2022 № 20)

Рецензенти:

Лукаш Г.П., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем управління, Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Олексенко В. П., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики, Херсонський державний університет (м. Херсон)

Голова редакційної колегії:

Онищенко В.О., голова Ради ректорів ЗВО III-IV рівнів акредитації Полтавського регіону, ректор Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки; доктор економічних наук, професор.

Члени редакційної колегії:

Вадімов В.М., проректор з наукової та міжнародної роботи Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Заслужений архітектор України, лауреат Державної премії України в галузі архітектури, доктор архітектури, професор;

Агейчева А.О., декан факультету філології, психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», кандидат педагогічних наук, доцент;

Яланська С.П., завідувач кафедри психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доктор психологічних наук, професор;

Сайко Н.О., професор кафедри психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доктор педагогічних наук, професор;

Рибалко Л.М., декан факультету фізичної культури та спорту Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доктор педагогічних наук, професор;

Передерій І.Г., завідувач кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доктор історичних наук, професор;

Тур О.М., професор кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доктор педагогічних наук, доцент;

Кушнірова Т.В., професор кафедри германської філології та перекладу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доктор філологічних наук, професор;

Болотнікова А.П., завідувач кафедри загального мовознавства та іноземних мов Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», кандидат філологічних наук, доцент;

Воробйова О.С., завідувач кафедри германської філології та перекладу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», кандидат філологічних наук, доцент;

Зіненко Т.М., завідувач кафедри образотворчого мистецтва Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», кандидат мистецтвознавства, доцент, член Національної спілки художників України;

Чернишов В.В., доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», кандидат філософських наук, доцент;

Чередник Л.А., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», кандидат філологічних наук, доцент.

ISBN 978-966-616-188-1

С 91 Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 2 – 4 грудня 2022 р.) / за заг. ред. к.ю.н. Д. С. Луніна. – Полтава, 2022. 268 с.

Збірник укладено на основі матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди». Зібрання містить тези доповідей, у яких розглянуто актуальні проблеми філософських ідей Григорія Сковороди в умовах війни в Україні, проаналізовано педагогічну спадщину, літературну творчість «українського Сократа» в сучасному дискурсі, життєвий та творчий шлях митця у краєзнавчих аспектах, репрезентацію образу мислителя в мистецтві. Видання адресовано науковцям, історикам літератури, філософам, педагогам, мистецтвознавцям, мовознавцям, культурологам. Крім того, воно стане корисною всім, хто вивчає чи цікавиться сквородинівською проблематикою.

Матеріали друкуються мовами оригіналів.

За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

УДК 929 Сковорода:140.8-047.43(477)"20"

© Національний університет Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка, 2022

ISBN 978-966-616-188-1

ЗМІСТ

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЙ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Володимир Мельник АНТРОПОСОЦІАЛЬНІ ПРОЄКЦІЇ ІДЕЇ «ЗРІДНЕНОЇ ПРАЦІ» В УМОВАХ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ	12
Ірина Білецька, Ігор Гурський ЛЮДИНА ЯК НЕВТОМНИЙ ШУКАЧ СЕНСУ ЖИТТЯ У ФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ Г. С. СКОВОРОДИ: ГОЛОС КРИЗЬ ЕПОХИ У ПЕРІОД ВІЙНИ 2022 РОКУ	15
Анжела Бойко ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г.С.СКОВОРОДИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ	18
Віктор Ворніков СУЧАСНІ ВИМІРИ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ Г. СКОВОРОДИ: «ПОСТМОДЕРНИЙ НЕО-ГУМАНІЗМ».....	21
Дмитро Гордієвський, Наталія Драч ПРОБЛЕМА ПІЗНАННЯ І УСВІДОМЛЕННЯ СЕБЕ – НАСТАНОВА НАЩАДКАМ Г.С. СКОВОРОДИ.....	26
Анатолій Довгань ФІЛОСОФСЬКИЙ ПЕРСОНАЛІЗМ Г.С.СКОВОРОДИ – УКРАЇНСЬКИЙ МОДУС СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СВІТОГЛЯДНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЛЮДИНИ	30
Марко Зуб МИСЛИТЕЛІ ПРО УКРАЇНУ: ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА-МИХАЙЛО БРАЙЧЕВСЬКИЙ.....	32
Павло Кретов, Олена Кретова ІДЕНТИЧНІСТЬ СПРОТИВУ В УКРАЇНСЬКОМУ МІФІ Г. С. СКОВОРОДИ.....	34
Ольга Лучанінова ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ ВІЙНИ: СКОВОРОДИНІВСЬКЕ ЗЕМНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ ЧЕРЕЗ ДУХОВНІСТЬ	38

Суспільство, в якому обожнюють плоть, «видиму натуру», не може бути здоровим, справедливим і щасливим, переконаний Г. Сковорода. В такому суспільстві панує беззаконня, сваволя і насильство, верховодять ті, хто «лицем святі, серцем же над усі беззаконніші, хто «десятки шибениць гідні», хто «підняв до рівня норми «заздрощі, грабунок, злодійство, вбивства, наклепи, лицемірство» тощо. Саме таким «хворим» є рашистське суспільство, морально деградоване та душевно спустошене, його армія – це «мертвотна стихія», що несе руйнування і смерть.

Україна виборює йти шляхом свободи, незалежності, а в перспективі – процвітання, бо, як наголошував Г. Сковорода, сам Бог вказує нам дорогу до цієї мети.

Література

1. Сковорода Г. Пізнай в собі людину. Львів: Світ, 1995. 528 с.

УДК 111.32:111.83]:355.01:1(477)(092)

ЛЮДИНА ЯК НЕВТОМНИЙ ШУКАЧ СЕНСУ ЖИТТЯ У ФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ Г. С. СКОВОРОДИ: ГОЛОС КРИЗЬ ЕПОХИ У ПЕРІОД ВІЙНИ 2022 РОКУ

Ірина Білецька

*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
i.o.biletska@udpu.edu.ua*

Ігор Гурський

*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
i.yu.hurskyi@udpu.edu.ua*

Живучи в епоху стрімких технологічних змін та трансформацій, коли інформаційне перенасичення стало звичною парадигмою життя, кожна людина автоматично «пливла» за власною течією та щоденно не встигала оговтатися від цифрового лабіринту чи замислитися над тим, що шалений ритм позбавляє її можливості розпочати переосмислення траєкторії власного шляху. Здавалося, так буде завжди – стрілки годинника будуть рухатися лише вперед, а омріяне щастя усвідомлюватиметься лише крізь призму категорій матеріального світу. Цей шлях є хибним. Годинник «зупинився», аби нагадати нам, що пошук істини – наше основне призначення, а непідвладний час продовжує «розчинятися». Кожен із нас мав можливість у цьому переконатися 24 лютого 2022 року – у день, коли розбиті вщент шматки «дзеркала» ознаменували початок нового життя – руйнівного-воскресаючого. Ми подивилися на хід власного життя під кутом наближення трагедії. Пишучи новий «сценарій» між повітряними тривогами, ми маємо сфокусувати увагу на «відбудові» життя у пошуках життєвої істини та

власного призначення. Дуже важко «склеїти» шматки довоєнного та воєнного життя, але, ми схилиємося до думки, що аналіз ідей та поглядів провідних українських філософів минулих епох, може стати «компасом», який вказуватиме на розбудову напряму істинного життєвого шляху.

У світлі означеного, філософські ідеї багатогранної оригінальної постаті Григорія Савича Сковороди можуть стати духовними орієнтирами для зраненого покоління творців незламної країни. Актуальність філософського пошуку в окресленій царині підсилюється ще й тим фактом, що в період життя мислителя російське самодержавство безжально викорінювало «паростки» української самобутності після поразки І. Мазепи під Полтавою у 1709 році. З огляду на це, глибокі ідеї сіяча вічного «проростали» в складних історичних умовах, які умовно можуть бути наближені до періоду сучасних ганебних спроб Росії «заглушити мелодію» української ідентичності. Це суттєвою мірою актуалізує необхідність звернення до аналізу філософських ідей Г. Сковороди, які мають бути переосмислені крізь призму болісної трагедії, свідками якої ми є.

Об'єктом нашого аналізу є людина як шукач сенсу життя у рамках філософської концепції Г. С. Сковороди.

Предметом дослідження є означена філософська ідея у світлі духовної кризи, зумовленої воєнними реаліями сучасності.

Метою дослідження є розкриття невмирущості окресленої ідеї у світлі побудови суспільства «сродної праці» в Україні, яка перебуває у пошуку власного шляху розвитку та самоідентифікації.

Для досягнення поставленої мети були застосовані такі методи досліджень: аналіз, синтез, порівняння – для вивчення наукових джерел із теми; узагальнення та систематизації – для обґрунтування філософської ідеї Г. Сковороди у ціннісних вимірах духовної кризи зраненого війною українського суспільства.

Ключовою ідеєю у системі філософських поглядів Г. Сковороди є «сродна праця», під якою науковиця О. Ядловська розуміє: «... діяльність, що відповідає природним здібностям, нахилам та уподобанням людини, а також, що розкриває здібності людини, дозволяє їх реалізувати, визначає смисл існування» [1, с. 45]. З огляду на це, в основі цієї праці лежить пошук людиною істинного покликання – суспільно корисної діяльності. Якщо вибір людиною такого виду діяльності є правильним, її життя набуває ознак гармонійності та вона переконується у тому, що крокує правильною життєвою стежиною, передбаченою Божим благословенням. Якщо більша частина соціальних верств українського суспільства займатиметься «сродною працею», а не перебуватиме в гонитві за ілюзорними цілями, які не приведуть до істинного шляху, це ознаменує єдиний дієвий шлях розвитку самого суспільства як єдиного соціального організму.

Звернемося до ідейно-тематичного аналізу байки «Бджола та Шершень», у якій «український Сократ» зазначає: *«І немає більшої радості, аніж жити за покликанням. Солодка тут праця тілесна, терпіння тіла і сама смерть його тоді, бо душа, володарка людини, втішається природженим ділом ...»* [2]. Символічність образів Бджоли та Шершня підпорядкована темі твору, яка полягає в осмисленні людиною важливості праці за покликанням. Бджола постає уособленням працьовитості та життєвої мудрості, натомість алегоричний образ

Шершня є репрезентантом протилежної сторони внутрішнього світу людини – лінощів та паразитичного способу життя. Улюблена праця та ставлення до неї стають наскрізним тлом для функціонування антонімічних образів та концептів, які вербалізуються в уяві мовної особистості читача. Сенс життя Бджоли виявляється у збиранні меду – справі життя, яка наповнює його задоволенням та осмисленням власної ролі – служіння іншим. Шершень кепкує із Бджоли та вихваляється, що живе за рахунок її невтомної праці. Більше того, він навіть не розуміє велич її праці та важливе значення у житті суспільства, яке продовжує функціонування завдяки Бджолі та іншим, для яких «сродна праця» є сенсом життя.

Досвід довоєнного та воєнного життя засвідчує, що соціальні верстви прагнуть побудувати суспільство добробуту. Означена модель розвитку розкриває матеріальну сторону щастя. Людина є щасливою, коли може дозволити собі придбати те, що бажає. Купівельна спроможність не є категорією щастя та «рушійною силою» для проектування моделі розбудови гармонійного суспільства. У прагненні стати щасливою людина отримує заповітне щастя, але згодом із плином часу воно «розчиняється» та знову настає, коли вона отримує новий матеріальний об'єкт у володіння. У такому суспільстві споживання тимчасовість щастя стала усталеною нормою життя та часто трансформується у постійне невдоволення життям. Невід'ємним елементом такого суспільства є егоїзм різних соціальних верств населення, які не можуть осмислити точки їх падіння, котрі неминуче настають після досягнення запланованих вершин.

На перший план має вийти вільна людина, яка як Бджола працює за власним призначенням та осмислює власне щастя крізь призму реалізації потенціалу не лише заради себе, але й для розвитку самого суспільства. Сенс життя має вимірюватися у впевненому проходженні людиною власної професійної дороги шляхом подолання суспільних пересудів та перешкод на шляху до власного щастя. Якщо суспільство будуватиметься за принципом «сродної праці» – люди зможуть стати самоактуалізованими, що надасть їм змогу усвідомити власну природу та слідувати їй живучи у середовищі, першочерговим завданням якого є професійна реалізація кожного. Можливість вільного розвитку якісно вирізнятиме таке суспільство, яке прагнутиме сконцентрувати інтелектуальні зусилля на побудову нової моделі України. Така модель консолидує зранене суспільство, сконцентрує творчий потенціал та необхідні зусилля громадян у необхідному напрямі для створення міцного фундаменту віри у світле майбутнє.

Узявши все до уваги, відзначимо, що людина як невтомний шукач сенсу життя займає чільне місце в філософській концепції Григорія Сковороди, голос якого «лунає» крізь епохи та є орієнтиром для подальшої побудови суспільства «сродної праці», соціальні верстви якого зранені війною.

Література

1. Ядловська О. С. Ідея «сродної праці» у філософських поглядах Г. Сковороди. *Формування особистості як чинник розвитку громадянського суспільства в Україні: філософські, історичні, психологічні аспекти* : тези

доповідей наук.-практ. заходів кафедри філософії та політології за 2017 рік.
Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 45–48.

2.Сковорода Г. Бджола та Шершень. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/>
(дата звернення: 18.11.2022).

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г.С.СКОВОРОДИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

Анжела Бойко

*Черкаський державний
технологічний університет
a.boiko@chdtu.edu.ua*

Сковорода є символом українськості, її оригінальністю та ідентичністю. Постать Сковороди – це український символізм, підкріплений філософськими поглядами та своєрідним тлумаченням буття. Філософія Сковороди – це відображення тих непростих процесів, які відбувалися на українських землях у другій половині ХУІІІ ст. Така філософська рефлексія має свій особливий інструментарій, створений українським Сковородою. Варто зупинитися на тому, чому ідеї Г.С. Сковороди є важливими для сучасного українства, є на часі та є актуальними з позицій теперішнього стану і з позицій України наступного періоду.

Важливість постаті та поглядів Сковороди передбачає максимальну включеність в український суспільний простір через освіту всіх рівнів, політику, культуру, інформаційну складову. Як справедливо зазначав Мирослав Попович: «Ми знаходимо розв’язання наших суто українських проблем (і політичних, і філософських у тому числі) лише у світовому процесі. І це є дуже важливим. Ми починаємо орієнтуватись де «ліві», де «праві», де «центр» тільки співвідносячи це зі світовими класифікаціями, світовими системами координат. Крім того, ми починаємо розуміти нашу дійсність тоді, коли співставляємо її з вічними проблемами. Це також є не менш важливим і не менш актуальним для наших днів.» [1]

Сковорода зосереджений на самопізнанні. «Визнай смак не по шкарлупі, а по ядру». [2] Чи можливе самопізнання без усвідомлення ідентичності зі спільнотою? Традиційно, самопізнання Сковороди – це втеча від зовнішнього світу. Чини, посади, багатство, влада – усе це для Сковороди не має значення. Але ідентифікація себе зі світом людей, що мають суголосні твоїй екзистенції. Повагу Сковороди можна було заслужити лише благородними вчинками та ясним розумом.

Пропонуємо до розгляду кілька тез Г.С. Сковороди, екстраполюючи на реальність сьогодення.

Сковороду називають проповідником любові та свободи. Тож, *теза любові*. Спробуємо розглянути її з позицій домінуючої нині в Європі (але є такою, що